

บทที่ 5

การเข้ามาของชาติตะวันตก

ในคริสต์ศตวรรษที่ 16 ดินแดนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความสำคัญทางการค้าต่อโลกตะวันตกมากขึ้น เนื่องจากเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีสินค้าที่ยุโรปต้องการ จากหมู่เกาะเช่น พริกไทย เครื่องเทศต่าง ๆ นอกจากนี้ก็มีผ้าฝ้ายจากอินเดียและความต้องการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้ากับจีน การที่เมืองท่าในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นที่ตั้งที่เหมาะสมแก่การทำการค้าเช่น มะละกา หรือศรีวิชัย (ซึ่งก่อนหน้านั้นเคยเป็นผู้ควบคุมช่องแคบมะละกาและการค้าในภูมิภาคแถบนี้ทั้งหมด) ในฐานะที่มะละกาเป็นเมืองท่าที่เป็นศูนย์กลางการค้าขายและขนส่งของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตลอดจนคุมเส้นทางการค้าระหว่างอินเดียกับจีน บรรดาพ่อค้าที่เดินเรือต้องอาศัยลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ซึ่งจะพัดผ่านในระยะเดือนพฤษภาคม-ตุลาคม เรือสินค้าจะอาศัยลมนี้พัดเรือสินค้าจากทะเลแดงและอินเดีย ผ่านช่องแคบมะละกาไปจีน ส่วนลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ จะพัดระหว่างเดือนพฤศจิกายน-เมษายน จะพัดเรือของพ่อค้าจากจีนผ่านช่องแคบมะละกาไปอินเดีย มะละกาจะเป็นที่จอดเรือพักสินค้าหรือแลกเปลี่ยนสินค้าจากจีนและอินเดียนอกจากนี้มะละกายังเป็นศูนย์กลางการค้าเครื่องเทศ โดยรวบรวมสินค้าเครื่องเทศมาจากหมู่เกาะโมลุกกะ และสินค้าพื้นเมืองในดินแดนใหญ่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้

1. มุมเหตุจูงใจในการเข้ามาในเอเชียอาคเนย์ของชาติตะวันตก

1.1 การค้า เนื่องจากความต้องการแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อุดมสมบูรณ์ด้วยเครื่องเทศ ซึ่งเป็นสินค้าที่ยุโรปต้องการ โดยที่การค้าเครื่องเทศในสมัยนั้นตกอยู่ในกำมือของพ่อค้าอาหรับในตะวันออกกลาง⁽¹⁾ และบริเวณอ่าวเปอร์เซีย สงครามครูเสดเป็นผลให้การค้าระหว่างยุโรปและอาหรับชะงักลง ยุโรปมีความต้องการที่จะทำการค้าโดยตรง ทำให้ชาติยุโรปต่าง ๆ คือ โปรตุเกส สเปน เดินทางมาอินเดียและจีน แต่เส้นทางนี้

⁽¹⁾ Brian Harrison, p. 61

ถูกพวกอาหรับควบคุมอยู่บริเวณอ่าวเปอร์เซีย ดังนั้นพวกยุโรปจึงต้องหาเส้นทางใหม่ที่ไม่ต้องผ่านอ่าวเปอร์เซีย นำไปสู่ยุคแห่งการค้นพบ (Age of Discovery) เช่น ชาวโปรตุเกส ชื่อโคแอส (Bartholemew Diaz) ก็ได้เดินทางอ้อมแหลมกู๊ดโฮปในทวีปแอฟริกา ได้เป็นผลสำเร็จให้ชาติตะวันตกเข้ามาค้าขายกับเอเชียอาคเนย์ได้สะดวกยิ่งขึ้น ต่อมาโปรตุเกสได้ยึดครองมะละกา มีจุดประสงค์ที่จะควบคุมศูนย์กลางการค้าเครื่องเทศที่สำคัญในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สเปนยึดครองมะนิลาเพื่อจะใช้เป็นที่มั่นในการสำรวจหมู่เกาะเครื่องเทศ และเป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนสินค้าจากทางตะวันออก เช่น ไหม ชา จากจีน ดัซท์และอังกฤษก็เข้ามาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็ด้วยจุดประสงค์เดียวกัน คือ แสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ

2. การปฏิวัติอุตสาหกรรม ในยุโรป

(1) ได้ทำให้บรรดามหาอำนาจตะวันตกทั้งหลายมีความต้องการวัตถุดิบและแร่ธาตุต่าง ๆ เช่น ตะกั่ว บอแรกซ์ และยาง ซึ่งภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ ก็เป็นอาณานิคมที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยแร่ธาตุ วัตถุดิบ ดังกล่าวนี้อย่างที่สุด และสามารถสนองความต้องการของมหาอำนาจตะวันตกได้เป็นอย่างดี

(2) การปฏิวัติอุตสาหกรรม ได้ช่วยเร่งปริมาณการผลิตสินค้าให้สูงขึ้น ซึ่งในกระบวนการนี้จำเป็นต้องมีตลาดการค้าเพิ่มขึ้นด้วย และภูมิภาคเอเชียอาคเนย์นับว่าเป็นตลาดการค้าที่ดีมากแห่งหนึ่ง เพราะภูมิภาคแถบนี้ยังสำคัญอยู่มากในยุคนั้น และยังคงต้องการสินค้าอุตสาหกรรมจากยุโรปเป็นอันมาก

(3) การปฏิวัติอุตสาหกรรม ได้ช่วยยกระดับฐานะการครองชีพให้สูงขึ้น ทำให้ชาวยุโรปมีอำนาจในการซื้อสูงขึ้น และมีความต้องการสินค้าประเภท ชา กาแฟ น้ำตาล ซึ่งสามารถซื้อได้ในราคาถูกจากภูมิภาคนี้มากขึ้นอีกด้วย

ทั้ง 3 ประการนี้ ทำให้ชาวยุโรปเข้ามาแสวงหาอาณานิคมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพราะเหตุว่า ชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ส่วนใหญ่ไม่มีนโยบายเปิดประตูต้อนรับชาวตะวันตกแต่อย่างใดทั้งสิ้น พวกนี้ยังพอใจที่จะดำเนินชีวิตตามแบบสังคมพื้นเมืองดั้งเดิมของตน ไม่ยินดีต้อนรับชาวตะวันตก ทางเดียวที่มหาอำนาจตะวันตกจะเข้ามารับสินค้าชาวพื้นเมืองไปจำหน่ายยังยุโรปหรือขยายตลาดการค้าของตนเข้ามาในดินแดนแถบนี้ได้ คือ เข้ามายึดอำนาจทางการเมืองของประเทศเหล่านี้เสีย

3. ความต้องการเผยแพร่อุดมการณ์ทางศาสนาและการเมือง

ชาวยุโรปต้องการเผยแพร่ศาสนาคริสต์ ออกไปยังดินแดนไกล ๆ ควบคู่ไปกับการทำการค้า โดยถือว่าเป็นพันธะของคนผิวขาวที่จะเป็นผู้นำความเจริญมาสู่คนพื้นเมือง โดยส่งผู้แทนเข้ามาทำการเผยแพร่ศาสนาในภูมิภาคนี้ แต่คนพื้นเมืองไม่ต้อนรับและยังจับได้อีกด้วย เพราะไปปะทะกับศาสนาที่คนพื้นเมืองนับถืออยู่ก่อนแล้ว คือ ศาสนาพุทธ และศาสนาอิสลาม เมื่อไม่สามารถดำเนินงานตามเป้าหมายได้ พวกมิชชันนารีจึงเรียกร้องให้รัฐบาลของตนเข้ามาคุ้มครอง

ชาวยุโรปอีกพวกหนึ่งต้องการเข้ามาเผยแพร่อุดมการณ์ทางการเมืองของตะวันตก เพราะมีความเชื่อมั่นว่าระบบการเมืองเศรษฐกิจ และสังคมของตะวันตกเป็นหลักการที่ดี ที่จะนำมาซึ่งความเจริญของประเทศตะวันตกทั้งหลาย ซึ่งถ้านำมาใช้ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จะก่อให้เกิดความเจริญขึ้น โดยที่ชาวยุโรปถือว่าเป็นพันธะของคนผิวขาวที่จะเป็นผู้นำความเจริญมาสู่คนพื้นเมือง¹

การเข้ามาของโปรตุเกส

โปรตุเกสเป็นชาวยุโรปชาติแรกที่เดินทางเข้ามาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในฐานะที่โปรตุเกสเป็นผู้นำทางการเรือ มีการพัฒนาการเดินทางมากในสมัยของเจ้าชายเฮนรี (Henry the Navigator) พระองค์ส่งเสริมให้สำรวจเส้นทางการค้าและการขยายดินแดน โดย Bartholemew Diaz ได้เดินทางอ้อมแหลมกู๊ดโฮปได้สำเร็จ ทำให้ในปี 1488 กองเรือของโปรตุเกสประกอบด้วยเรือ 4 ลำ นำโดย Vasco Da Gama เดินทางมาถึงเมือง Calicut ซึ่งเป็น 1 ใน 3 ของเมืองท่าสำคัญบนฝั่งมะละบาร์ของอินเดีย (อีกสองเมือง Goa และ Cambay) ซึ่งเป็นความสำเร็จครั้งแรกของโปรตุเกสในการเดินทางมาตะวันออก หลังจากนั้นโปรตุเกสก็ได้เดินทางมาติดต่อค้าขายกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตลอดมา ซึ่งเส้นทางนี้เดิมพวกมุสลิมเป็นผู้ควบคุมอยู่ ซึ่งทำให้เกิดการแข่งขันทางการค้าขึ้นระหว่างพวกมุสลิมกับโปรตุเกส โดยที่จุดมุ่งหมายของโปรตุเกสนั้น ต้องการเอาชนะพวกมุสลิมโดยการสร้างอาณาจักรคริสเตียนขึ้น เพื่อต่อต้านพวกมุสลิม ภายหลังสงครามครูเสด นอกจากนั้นพวกโปรตุเกสยังมีความต้องการสินค้าเครื่องเทศซึ่งเป็นสินค้ายุโรปต้องการมากและ

¹ John. F Cady, p. 173

ในขณะนั้นการค้าเครื่องเทศระหว่างเอเชียกับยุโรปมีพวกอาหรับเป็นคนกลางผูกขาด

การขยายอำนาจของโปรตุเกสในมะละกา

ในปี ค.ศ. 1504 โปรตุเกสมีศูนย์กลางการค้าอยู่บริเวณ โคชิน (Cochin) บนฝั่งมะละบาร์ของอินเดีย โดยมี Francisco de Almeida เป็นอุปราชคนแรกมีนโยบายที่จะขยายกำลังทัพเรือของโปรตุเกสในทะเลอารเบียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งตามชายฝั่งมะละบาร์ของอินเดีย โดยพยายามแย่งการค้าเครื่องเทศของพวกอาหรับและเส้นทางการค้าในตะวันออกกลาง การตั้งฐานทัพเรือของโปรตุเกสที่โคชินนี้ช่วยโปรตุเกสในการคุมเส้นทางการค้าในบริเวณแถบนี้มาก ทำให้โปรตุเกสต้องการที่จะเข้ามาคุมช่องแคบมะละกาด้วย ดังนั้นในปี ค.ศ.1508 โปรตุเกสได้ส่งกองเรือออกจากอิสลาม ภายใต้การนำของ Lopes de Sequeira มาถึงมะละกาในเดือนสิงหาคม ปี ค.ศ.1509 Sequeira ได้นำพระราชสาส์นจากกษัตริย์โปรตุเกสมามอบแก่สุลต่านมะละกา และได้รับอนุญาตให้ตั้งสถานีการค้าได้ แต่พ่อค้าชาวกุจราตีในมะละกาไม่ไว้วางใจในพฤติการณ์ของโปรตุเกส กลัวว่าจะมีแผนยึดมะละกาเหมือนฮิลเมืองท่าชายฝั่งมะละบาร์ พวกพ่อค้าเหล่านี้จึงอุทิศสุลต่านมะละกาโจมตีกองเรือของ Sequeira แต่เขารู้ตัวเสียก่อนหนีไปได้ และฮิลเมืองมะละกาเสียหาย ทำให้โปรตุเกสมาขยายอิทธิพลทางการค้าในมะละกาไม่สำเร็จ

ต่อมาในปี ค.ศ. 1509 Afonso d'Albuquerque ได้เป็นอุปราชแทน Almeida และได้ดำเนินการอย่างเข้มงวดที่จะให้โปรตุเกสได้ครอบครองเส้นทางการค้าในเอเชียทั้งหมดและได้ยึดเกาะ Socotra ที่คุมปากทางเข้าทะเลแดง ในปี ค.ศ.1508 และได้ยึดหัวเมืองท่าชายฝั่งทางตะวันตกของอินเดียได้ในปี ค.ศ.1510 ได้ใช้กัวเป็นศูนย์กลางของการขยายจักรวรรดินิยมของโปรตุเกสในเอเชีย และในปี ค.ศ. 1511 เขาก็มามะละกา พร้อมด้วยกองเรือจากโคชิน 18 ลำ เข้ามาที่ Pasai และ Pedir ที่เกาะสุมาตรา ก่อน และถึงมะละกา ในวันที่ 25 กรกฎาคม ปี ค.ศ. 1511 ก็สามารถยึดมะละกาได้โดยการโจมตีได้อย่างง่ายดาย ในวันอภิเษกสมรสของสุลต่านแห่งเมืองปาหัง และรัชทายาทของสุลต่านมะละกา เมื่อ Albuquerque ได้มะละกาแล้ว ก็ใช้ระบบการปกครองแบบทหาร (Fortress System) มุ่งให้มะละกาเป็นฐานทัพที่สำคัญในการขยายอำนาจในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อรักษาผลประโยชน์ทางการค้าโดยมิได้คิดจะขยายดินแดนบริเวณรอบ ๆ มะละกาออกไปอีก ไม่คิดจะตั้งเป็นอาณานิคมในแถบตะวันออกต้องการผลประโยชน์การค้าอย่างเดียว การที่จุดมุ่งหมายของโปรตุเกสเป็นเช่นนี้ ก่อให้เกิดอันตรายกับโปรตุเกสเอง เพราะไม่เป็นการยากที่ชาติที่

แข็งแรงกว่าจะจับได้โปรตุเกสออกจากสถานีการค้าได้ ทั้งคนพื้นเมืองก็รวมตัวกันต่อต้านโปรตุเกสได้บ่อยครั้ง โปรตุเกสต้องประสบกับการโจมตีของคนพื้นเมืองก็รวมตัวกันต่อต้านโปรตุเกสได้บ่อยครั้ง โปรตุเกสต้องประสบกับการโจมตีของคนพื้นเมืองในมาลาญูในระหว่างปี ค.ศ. 1529-1587 Aceh ได้กลายเป็นรัฐผู้นำการโจมตีโปรตุเกส แต่โปรตุเกสก็รอดพ้นอันตรายได้ เพราะมีกองทัพที่ก้าวหน้าเหลือโปรตุเกส

เมื่ออัลมูตาได้แล้ว Albuquerque ได้สร้างป้อมค่ายต่าง ๆ ขึ้นมากมายที่สำคัญคือ ป้อมฟาโมซา (Famosa) และสร้างโบสถ์ขึ้นเพื่อเผยแพร่ศาสนาส่งคนออกสำรวจในบริเวณหมู่เกาะเครื่องเทศ จุดประสงค์คือ ยุทธศาสตร์การค้าเครื่องเทศใน Ternate, Tidore Amboina, Banda

ในปี ค.ศ. 1513 โปรตุเกสประสบผลสำเร็จในการเจรจากับสุลต่าน Ternate และ Tidore โปรตุเกสได้รับอนุญาตให้ตั้งโรงงานบนเกาะได้ รวมทั้งได้ผูกขาดการผูกขาดในบริเวณแถบนี้และใกล้เคียง ต่อมาโปรตุเกสประสบกับการแทรกแซงของสเปน ซึ่งเข้ามาสำรวจหมู่เกาะเครื่องเทศ การเข้ามาของสเปนได้รับการต้อนรับอย่างดีจาก Tidore ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างสเปนและโปรตุเกสจนต้องมีการทำสัญญาที่จะแบ่งเขตการสำรวจในหมู่เกาะเครื่องเทศ คือ สนธิสัญญา Saragossa ในปี ค.ศ. 1529 ทำให้สเปนต้องไปสำรวจในหมู่เกาะฟิลิปปินส์

การที่โปรตุเกสเข้ามาทำการค้ากับหมู่เกาะเครื่องเทศควบคู่ไปกับการเผยแพร่ศาสนา โดยที่โปรตุเกสเป็นชาติที่ไม่มีขันติธรรมทางศาสนา พยายามบังคับให้คนพื้นเมืองรับนับถือศาสนาคริสต์ ทำให้คนพื้นเมืองไม่ชอบโปรตุเกส รวมตัวกันต่อต้านและทำให้ศาสนาอิสลามแพร่หลายอย่างรวดเร็วเพื่อต่อต้านโปรตุเกส เช่น บันดา และแอมบอยนา ได้ไปมีไมตรีอันดีกับเกาะชวา ดังนั้นโปรตุเกสจึงไม่ได้รับอนุญาตให้สร้างป้อมเกาะบันดา หรือผูกขาดการค้าเครื่องเทศในเกาะบันดา

นอกจากโปรตุเกสจะประสบอุปสรรคกับการแทรกแซงของสเปนและคนพื้นเมืองแล้ว โปรตุเกสยังต้องเผชิญกับชาติใหม่ที่เข้ามา คือ อังกฤษ โดยมี Francis Drake เดินทางมาถึงหมู่เกาะเครื่องเทศ และได้ทำสัญญาการค้ากับเดอร์เนด กระตุ้นให้ชาวอังกฤษเข้ามาค้าขายในหมู่เกาะเครื่องเทศ

โปรตุเกสเสื่อมอำนาจตั้งแต่ปี 1581 เมื่อพระเจ้าฟิลลิปที่ 2 แห่งสเปนได้เข้ามามีสิทธิในราชบัลลังก์ของโปรตุเกสก็ได้ละเลยผลประโยชน์ของโปรตุเกสในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พวกพ่อค้าชาวยุโรปไม่มีกำลังทัพเรือที่สนับสนุนจากรัฐบาล ไม่มีการพัฒนาทางการเดินเรือ

เหมือนประเทศอื่น ทำให้การค้าของโปรตุเกสในตะวันออกเสื่อมลงอย่างรวดเร็วในช่วงปี 1606-1614 โปรตุเกสต้องสูญเสียทางการค้าตามชายฝั่งมะละบาร์ ช่องแคบมะละกาและหมู่เกาะโมลุกกะ จนกระทั่งปี 1641 ดัช เจ้าฮอลันดาได้ ในระยะหลังนี้สเปนและดัชแข่งขันการค้ากับโปรตุเกสในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยทั้งดัชและสเปนมีจุดประสงค์จะลบล้างอิทธิพลของโปรตุเกสในหมู่เกาะแถบนี้ ดังนั้นกำลังของโปรตุเกสในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จึงอ่อนกำลังลง เหลือเพียงกัวและมาเก๊า และได้ถอนตัวไปหมดในปี 1658

สรุปความเสื่อมของโปรตุเกสเกิดขึ้นเพราะ

1. การที่โปรตุเกสไม่ตั้งอาณานิคมในแถบตะวันออก โปรตุเกสต้องการได้ผลประโยชน์จากการค้าเพียงอย่างเดียวไม่คิดที่จะขยายดินแดน ทำให้เกิดอันตรายกับเมืองท่าของโปรตุเกสเอง เช่น มะละกา ถูกคนพื้นเมืองโจมตีบ่อย ๆ และมหาอำนาจอื่น เช่น ฮอลันดา มีกำลังมากกว่ายึดไว้ได้

2. พวกพ่อค้าชาวโปรตุเกสและพวกพระเป็นพวกที่มีนิสัยละโมภ โลกมาก พยายามจะดักดวงผลประโยชน์จากคนพื้นเมือง ทำให้คนพื้นเมืองไม่อยากติดต่อด้วย หันไปรวมตัวกันเองต่อต้านโปรตุเกสโดยมีศาสนาอิสลามเป็นเครื่องมือ

3. การที่โปรตุเกสไม่มีขันฉิรรวมทางศาสนา ทำลายโบสถ์ ศาสนา อื่น ๆ และใช้วิธีบังคับ

ให้คนพื้นเมืองเปลี่ยนศาสนา ขณะที่พวกพ่อค้าอาหรับกำลังเผยแพร่ศาสนาอิสลาม ใช้หลักการความเป็นพี่น้องกันคือช่วยเหลือกัน ทำให้บรรดาหมู่เกาะต่าง ๆ และคาบสมุทรมาลาญหันมานับถือศาสนาอิสลาม เพื่อต่อต้านโปรตุเกส

4. การที่โปรตุเกสได้มีอำนาจเหนือหมู่เกาะโมลุกกะ โดยการช่วยเหลือการทำสงครามชิง

ราชสมบัติในหมู่เกาะ โดยมีข้อสัญญาที่ผูกพันกันทั้งการค้าและการทหาร ซึ่งโปรตุเกสจะได้เปรียบ แล้วโปรตุเกสก็จะเรียกร้อยผลประโยชน์จากผู้ปกครองเมื่อใดก็ตามที่คนต้องการ ซึ่งผู้เดือดร้อนก็คือ ประชาชนธรรมดา ที่ต้องปฏิบัติตามจึงทำให้เกิดกบฏของคนพื้นเมืองต่อต้านโปรตุเกส

คำถามท้ายบท

1. อะไรเป็นมูลเหตุจูงใจให้ชาติตะวันตกเข้ามาแสวงหาอาณานิคมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
2. โปรตุเกสมีวิธีการขยายอำนาจอย่างไร โปรตุเกสได้ดินแดนใดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นแห่งแรก
3. อะไรเป็นสาเหตุให้โปรตุเกสสูญเสียดินแดนในเอเชียไปเกือบทั้งหมด ในตอนต้นคริสต์ศตวรรษที่ 17